

KRITERIJ POMOĆU KOJEG ODREĐUJEMO DA LI JE NEKO ?DJELO MORALNO ILI NE

<"xml encoding="UTF-8?>

KRITERIJ POMOĆU KOJEG ODREĐUJEMO ?DA LI JE NEKO DJELO MORALNO ILI NE

Svaki pojam ima svoju manifestaciju u vanjskom svijetu. Kada govorimo o moralnim kategorijama poput pravde, milosrđa itd., postavlja se pitanje da li one zaista postoje u vanjskom svijetu, svijetu pojavnosti. O ovome postoje dva mišljenja:

- 1) Postoje samo u domenu misaonog i nemaju vanjsku manifestaciju (I teza);
- 2) One su realiteti u vanjskom svijetu i tamo imaju svoje izraze.

Zagovornicima drugog stava može se postaviti pitanje: *“Ako moralne kategorije imaju izraze u vanjskom svijetu, gdje su, onda, ti izrazi? Gdje su, primjerice, izrazi pravde, poštenja itd?”*

U odgovoru na ovo pitanje formirana su dva pravca:

- 1) Ti izrazi nalaze se u prirodi koja nas okružuje i utkani su u nju (II teza);
- 2) Moralne kategorije su iznad prirode, u metafizičkom, nematerijalnom svijetu (III teza).

Prva teza je učenje zapadnih etičara čiji je utemeljitelj David Hume. On kaže da su moralni pojmovi samo šala koja nema svoje značenje i da oni ne govore o nekoj realnosti. To učenje prihvatio je i njegov sljebenik Moore.

U sklopu druge teze postoje različita mišljenja:

- 1) Sve što čovjeku donosi užitak i zadovoljstvo dobro je, a suprotno je loše. Utemeljitelj ove hedonističke teorije je Sokratov učenik Aristipus koji kaže: “Užitak je eho prirode i dobro je sve ono što nam užitak donosi.”

- 2) Epikur je kritizirao ovakvo mišljenje tako što mu je samo dodao pojam ljudskog uma.: “Dobro je sve što donosi trajniji užitak, ne nanosi bol i što odobrava um, a sve suprotno tome je loše.” On užitke dijeli na tri vrste:

- a) prirodni nužni užici koji su bez izuzetka moralni (spavanje, jelo i sl.),
- b) prirodni nenužni puteni užici (odnosi muškarca i žene), za koje tvrdi da su moralni ako ih upražnjavamo s mjerom, a nemoralni su ako u njima pretjerujemo. Tako je apstinencija suprotna prirodi pa je nemoralna, a isto tako i pretjerivanje donosi poteškoće pa je nemoralno.

c) ni prirodni ni nužni (slava, bogatstvo itd.), i oni su nemoralni.

3) John Stuart Mill i Jeremy Bentham također su prihvatili užitek kao mjerilo i epikurejstvu su dali društveni karakter: "Moralno djelo je ono kojim čovjek doprinosi zajednici (utilitarizam)."

4) Sljedeća skupina tvrdi da nije dovoljno da nešto donosi korist i užitek, nego je dodatni kriterij da ono treba biti proizvod emocija, te kažu da je djelo moralno jedino kada je proizvod emocija. Naprimjer, majka emotivno voli dijete pa je to moralno. Ova teorija prilično je prihvaćena u Evropi. Nju su zagovarali Schopenhauer i Auguste Comte, koji kažu: "Moralno je ono što je učinjeno i potaknuto emocijama (voluntarizam)."

5) Nietzsche tvrdi da je mjerilo svega moć, a vjera je proizvod mašte slabića (suprotno marksizmu po kojem je vjera "opijum za narod").

6) Marxovo učenje o moralu kaže da ne možemo tako jednostavno reći šta je moralno, a šta ne. Moramo prvo govoriti o principima pa onda dati odgovor. Njegovo učenje o moralu je u skladu sa dijalektičkim materijalizmom. Pošto su po ovoj teoriji promjene stalne, to ne postoje ni stalni principi. Na pitanje je li istina dobra, on bi odgovorio: "Zависи od vremena i prostora."

Dakle, moral je, po njemu, relativna stvar.

7) Kantovo učenje pobija sve dosad navedene stavove. Za njega, da bi nešto bilo moralno, treba ispuniti više uvjeta:

- a) treba izvirati iz volje izvršioca (sve što je nametnuto ne može se smatrati moralnim);
- b) treba za čovjeka značiti ispunjenje obaveza (ako misli da mu je to dužnost);
- c) treba biti u skladu sa razumom;
- d) ne treba biti proizvod strasti i ličnih osjećanja – emocija.

Kada bismo ga upitali: "Da li je ljubav majke prema djetetu moralna?", Kant bi morao reći da je nemoralna jer je proizvod emocija.

Kada šehid Mutahari govori o Kantovom moralu, on kaže: "Zamislimo da čovjek goni drugog čovjeka i hoće da ga ubije na bi gajri hak (neopravdano), a mi vidimo gdje se bjegunac sakrio.

Ako bi nas ubica upitao: 'Gdje je?', kako bi, po Kantu, bilo moralno odgovoriti?" Kant ne daje odgovor na ovo pitanje. Stoga šehid Mutahari dalje kaže: "Ko god se udalji od objave Božije, ma koliko inteligentan bio, njegovo učenje bit će puno kontradikcija i vrtit će se beskonačno u ".vrtlogu pitanja na koja neće moći naći odgovor